

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМ. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ**

Хеленюк Анастасія Анатоліївна

УДК 930.1 (477): 929

**ЛЮБОМИР ВИНАР ЯК ДОСЛІДНИК
УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ ТА ІСТОРІОГРАФІЇ**

07.00.06 – історіографія, джерелознавство
та спеціальні історичні дисципліни

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Київ – 2010

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах розвитку сучасної української історіографії, яка протягом останніх років розвивається в умовах соборності, актуальним є вивчення і осмислення наукового доробку українських вчених, які працювали поза Україною і які через політичні та ідеологічні чинники необ'єктивно оцінювалися радянською історичною наукою. Протягом тривалого періоду за кордоном формувалася окрема гілка української історіографії, яку творили представники української наукової еміграції. Їх силами відтворювалися та зберігалися національні цінності та традиції, які руйнувалися на Україні. Працюючи в руслі української національної історіографії, українські вчені розвивали українознавчі дослідження на Заході.

До таких дослідників належить Любомир Роман Винар (нар. 1932 р.) – професор Кентського державного (США) та Українського вільного (Німеччина) університетів, ініціатор створення і голова Українського історичного товариства, багатолітній голова Історичної секції Української вільної академії наук у США, засновник та редактор журналів «Український історик» та «Ethnic Forum» («Етнічний форум»). Друкований доробок вченого на сьогодні налічує близько 2000 бібліографічних одиниць, включаючи понад 60 книжкових видань (монографії, довідники, підручники для вищої школи), а також наукові та інформаційні статті, енциклопедичні гасла, рецензії та бібліографічні нотатки, публікації документів і матеріалів. У центрі його дослідів, крім етнічних студій та книгознавства, була історія України (охоплювала різні історичні періоди, від дослідження середньовічної української історії до найновішої історичної доби) та українська історіографія. Л. Винар є загально визнаним засновником грушевськознавства як комплексного вивчення життя, діяльності та епохи М. Грушевського, одним із провідних організаторів наукового життя в діаспорі. На сьогодні, однак, не існує комплексного наукового дослідження, яке б розкривало усі сторони наукової та науково-організаційної праці Л. Винара, що зумовлює актуальність даної теми, адже науковий доробок вченого є важливим надбанням української історичної думки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідної роботи, яка проводиться кафедрою історії Національного університету «Острозька академія» «Актуальні проблеми української історії та історіографії модерної доби» (номер державної реєстрації: 0108V010890). Робота також відповідає науково-дослідним програмам Інституту дослідження української діаспори Національного університету «Острозька академія».

Метою дослідження є встановлення внеску Л. Винара в дослідження проблем історії України та української історіографії. Metі підпорядковано ряд дослідницьких завдань:

- охарактеризувати історіографію та джерельну базу дослідження;
- з'ясувати фактори, що вплинули на формування та становлення Л. Винара як історика;
- розкрити діяльність вченого в американських та українських наукових установах;
- визначити погляди дослідника на український історичний процес;
- проаналізувати історіографічні дослідження вченого – теоретико-методологічні, узагальнюючі, персональні, на основі чого визначити його внесок у дослідження історіографії;
- визначити роль та особистий доробок Л. Винара у становленні грушевськознавства як міждисциплінарної комплексної галузі досліджень.

Об'єктом дослідження є життя та діяльність відомого українського історика з США Л. Винара.

Предметом дослідження є науковий доробок Л. Винара в контексті тенденцій розвитку української та світової історіографії другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст.

Методи дослідження. Серед загальнонаукових методів дослідження, які використовувались у роботі, слід назвати аналіз і синтез. Завдяки аналізу було вивчено вплив зовнішніх чинників (інтелектуальне оточення, суспільно-політичні процеси) на формування та еволюцію поглядів Л. Винара, проаналізовано його наукові праці та особливості їх джерельної бази. Використання синтезу дозволило узагальнити емпіричну інформацію, яка була отримана під час вивчення джерел, та зробити відповідні висновки. Історичний та логічний методи наукового дослідження теж використовувались у взаємодії. Історичний метод дав можливість розглянути біоісторіографію Л. Винара та процес розвитку історіографії у взаємозв'язку подій. Логічний метод дозволив послідовно відтворити основні етапи життя Л. Винара, еволюцію його наукових поглядів та вплив на них тих процесів, які відбувались в українській зарубіжній історіографії та в історичній науці в цілому. Серед основних конкретно-історичних методів у дослідженні були використані такі: історико-генетичний, історико-системний, проблемно-хронологічний та історико-біографічний.

Хронологічні рамки обумовлюються специфікою персоналісного дослідження і охоплюють середину ХХ – перше десятиріччя ХХІ ст., тобто час, на який припадає життя та активна наукова діяльність Л. Винара.

Територіальні межі дослідження визначені країнами – місцями проживання Л. Винара, де він народився, навчався і працював упродовж життя.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в українській історіографії життєвий шлях, наукова діяльність та доробок Л. Винара розглядаються комплексно. До наукового обігу вперше залучено значне коло джерел, що уможливило з'ясування та уточнення фактів життя вченого та реконструювання його наукової біографії. Встановлено багато маловідомих фактів біографії Л. Винара, зокрема з періоду його перебування в ДіПі таборам та діяльності у 50-их роках. Визначено його роль в організації та становленні українських наукових установ, товариств та інституцій в діаспорі, зокрема у створенні та діяльності Українського історичного товариства. Проаналізовано діяльність Л. Винара в УВАН та НТШ. Вперше окремий акцент було зроблено на вивченні діяльності Л. Винара в американських наукових установах та доведено його активну участь в американському науковому житті. В дисертації комплексно визначено внесок Л. Винара в розвиток як української, так і американської науки, охарактеризовано всі напрямки науково-організаційної діяльності вченого. Доведено, що провідним напрямом праць вченого з історії України є історія козацтва. В коло його наукових зацікавлень входили також середньовічна історія України, доба національно-визвольних змагань 1917-1918 рр., культурний розвиток українських земель періоду середньовіччя та XV – поч. XVII ст. Проаналізовано погляди Л. Винара на ключові проблеми розвитку української історіографії. Встановлено його внесок у розробку теоретичних питань історіографії. Доведено вагомий вклад Л. Винара в дослідження життя і діяльності М. Грушевського, заснування та теоретичне обґрунтування грушевськознавства як окремого напрямку наукових досліджень.

Таким чином, в дисертації на основі аналізу комплексу наукових проблем визначено внесок Л. Винара в розвиток як української, так і американської науки, уточнено всі напрями науково-організаційної діяльності вченого, виділено основні складові його доробку з історії України та історіографії, показано роль в українській зарубіжній історичній науці другої половини XX ст.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її матеріали можуть бути використані при створенні узагальнюючих праць з історії української історіографії, історії України, грушевськознавства, а також при підготовці відповідних спецкурсів у викладацькій роботі.

Апробація результатів дослідження здійснена під час їхнього обговорення на теоретичних семінарах, що проходили в рамках засідань кафедри історії Національного університету «Острозька академія». Основні положення дисертації знайшли відображення у доповідях і повідомленнях на конференціях: Дні науки Національного університету «Острозька академія» (Острог, березень, 2007 р., березень, 2008 р., 19-20 березня 2009 р., 23-24 березня 2010 р.); Наукові читання, присвячені пам'яті М.П. Ковальського, (Острог,

5-6 жовтня 2007 р.); Міжнародна наукова конференція «Поведінкові типи в українському соціокультурному середовищі: історичний досвід та аналіз тенденцій» (Київ, 25 жовтня 2007 р.); VIII Острозькі краєзнавчі читання (Острог, 30 листопада 2007 р.); Міжнародна наукова конференція «Українство у світі: Україна є там, де живуть українці» (Чернігів, 23-25 травня 2008 р.); Міжнародні наукові конгреси «Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Українська діаспора у світовій цивілізації» (Львів, 18-20 червня 2008 р., 23-25 червня 2010 р.); Міжнародні наукові конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження» (Острог, 9-10 вересня 2008 р., 22-23 вересня 2010 р.); Наукова конференція «Український образ світу: особливість у світовому контексті» (Київ, 30 жовтня 2008 р.); I Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців, аспірантів, здобувачів в Рівненському державному гуманітарному університеті «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» (Рівне, 10-11 грудня 2008 р.); Дні науки в Колегіумі українських та польських університетів (Люблін, 5-6 грудня 2008 р., 11-12 червня 2010 р.); Наукова конференція «Українське історичне товариство: ювілейні сторінки. Досвід та перспективи» (Львів, 29 вересня 2009 р.); II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців, аспірантів, здобувачів в Рівненському державному гуманітарному університеті «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» (Рівне, 9-10 грудня 2009 р.).

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 17 наукових робіт, із них 9 – у фахових виданнях.

Структура дисертації. Робота підпорядкована виконанню поставлених у ній дослідницьких завдань і складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (363 позиції), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки, з них – 190 основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок з науковими програмами, визначено мету й завдання, об'єкт та предмет дослідження, хронологічні й територіальні межі, сформульовано наукову новизну, практичне значення роботи, вказані форми апробації та структура дисертації.

У **першому розділі «Історіографія та джерельна база дослідження»** подається аналіз досліджень, присвячених вивченню життя та наукової діяльності Л. Винара, а також здійснена класифікація біоісторіографічних джерел.

У **першому параграфі «Історіографія проблеми»** подається аналіз праць, присвячених біографії та науково-організаційній діяльності Л. Винара, які можна умовно поділити на спеціальні (висвітлюють життєвий та творчий шлях вченого), статті, присвячені аналізу певного конкретного напрямку його наукової чи науково-

організаційної діяльності та праці загального характеру, присвячені різним питанням історії та історіографії, в яких аналізується науковий доробок Л. Винара. До окремої групи публікацій відносимо енциклопедичні гасла про нього.

Статті, в яких відображено життєвий та творчий шлях Л. Винара мають переважно ювілейний характер. До 30-ти та 50-ліття наукової діяльності, а також 65-ти та 75-літньому ювілеям вченого було випущено збірники, в яких опубліковані біографічні статті. Серед них – дослідження А. Атаманенко¹, О. Барана², І. Гирича³, О. Домбровського⁴, А. Жуковського⁵, І. Краснодемської⁶, Юрія та Віталія Макарів⁷, В. Піскун⁸. Згадані дослідники відтворили у своїх публікаціях основні події з життя вченого, назвали напрямки його творчості, наголосили на важливіших моментах його науково-організаційної діяльності. Відмітимо, що в межах статей було неможливо дати повний аналіз творчого доробку Л. Винара, тому окремі напрямки його наукових зацікавлень деякими дослідниками не згадувались.

¹ Атаманенко А. До 75-річчя Любомира Романа Винара / А. Атаманенко, Ю. Макар // Український історичний журнал, 2007. – № 2. – С. 225-229; Атаманенко А. Любомир Винар як редактор «Українського історика» / А. Атаманенко // Український історик, 2003. – Ч. 1-5. – С. 16-38; Атаманенко А. Покликання – історія (До 75-ліття Любомира Романа Винара) / А. Атаманенко, А. Хеленюк // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze*. 25-26. Spotkania polsko-ukraińskie. Emigracja ukraińska historia, kultura, postacie, instytucje, związki z Polakami. Studia Ucrainica. Pod redakcją Stefana Kozaka przy współpracy Walentyny Sobol i Bazylego Nazaruka. – Warszawa, 2008. – S.418-428; Атаманенко А. Дослідник життя Олега Кандиби-Ольжича / А. Атаманенко // Любомир Винар. Олег Кандиба Ольжич: дослідження та джерела / Ред. Алла Атаманенко. – Острог; Нью-Йорк: Українське Історичне Товариство; Національний університет «Острозька академія», Інститут дослідження української діаспори, 2008. – С. 13-34; Атаманенко А. Любомир Винар: життя і праця (З нагоди 75-ліття вченого) / А. Атаманенко // Український історик. – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Острог; Париж, 2007-2008. – Ч. 3-4. – С. 7-44.

² Баран О. Любомир Роман Винар (з нагоди 65-ліття) / О. Баран // Український історик. – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Острог; Париж, 1997. – Ч. 1-4. – С. 11-32.

³ Гирич І. Засновник «Українського історика»: коротка біографічна довідка / І. Гирич // Український історик: показчик змісту. – Нью-Йорк; Київ; Мюнхен, 1993. – С. 113-114.

⁴ Домбровський О. Любомир Винар – будівничий української історіографії в діаспорі / О. Домбровський // Осягнення історії: Зб. наук. праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського з нагоди 70-річчя. – Острог; Нью-Йорк, 1999. – С. 245-251; Його ж. Любомир Винар зблизка // На службі Клію: Збірник наукових праць на пошану Любомира Романа Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів, 2000. – С. 53-61; Його ж. Науково-організаційна діяльність Любомира Винара // Любомир Винар: історик, педагог, бібліограф / За ред. О. Домбровського. – Мюнхен; Нью-Йорк; Торонто: Українське Історичне Товариство, 1982. – С. 13-22.

⁵ Жуковський А. Любомир Винар: життя і діяльність (з нагоди 75-ліття історика) / А. Жуковський, А. Атаманенко // Любомир Винар. Біобібліографічний показчик (1948-2007) / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника, Українське історичне товариство, Національний університет «Острозька академія»; Упоряд. Н. Кошик, Л. Кужель; Відп. ред.: М. Романюк, А. Атаманенко. – Львів; Острог; Париж; Нью-Йорк, 2007. – С. 19-46.

⁶ Краснодемська І. Істинна наука, породжена великою любов'ю до рідної землі й свого народу (до 75-річчя з дня народження відомого українського історика Любомира Винара) / І. Краснодемська // *Українознавство*. – 2007. – Ч. 1 (22). – С. 38-40.

⁷ Макар Ю. Любомир Винар – вчений, організатор науки / Ю. Макар // Подвижник української історичної науки: Збірник наукових статей. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – С. 31-50; Його ж. Любомир Винар – учений і організатор // На службі Клію: Збірник наукових праць на пошану Любомира Романа Винара, з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів, 2000. – С. 71-84.

⁸ Піскун В. До ювілею Любомира Винара / В. Піскун // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze*. – Warszawa, 2003. – № 15/16. – С. 542-546.

Деякі аспекти наукової творчості Л. Винара були досліджені на рівні окремих публікацій. Так, найбільше статей присвячено дослідженням його грушевськознавчої спадщини. Серед вчених, які приділяли увагу цим питанням – І. Гирич⁹, О. Домбровський¹⁰, М. Ковальський¹¹, Т. Марусик¹², В. Омельченко¹³, Л. Сакада¹⁴. До вивчення історіографічної спадщини Л. Винара звертались Я. Калакура¹⁵, Л. Сакада¹⁶, М. Ковальський¹⁷. Аналізу досліджень вченого з історії козацтва присвячені статті В. Степанкова¹⁸, Т. Яценюка¹⁹, ця тема також висвітлюється в публікаціях М. Грома, В. Цибульського²⁰, В. Сергійчука²¹. Науково-організаційній діяльності Л. Винара, в першу чергу як президента УІТ, та редактора журналу «Український історик», присвячені статті А. Атаманенко²², О. Добржанського²³, О. Домбровського²⁴, А. Жуковського²⁵ та ін. Важлива інформація щодо діяльності Л. Винара в УІТ та редакторської праці в

⁹ Гирич І. Професор Любомир Винар і сучасне грушевськознавство / І. Гирич // Винар Любомир. Грушевськознавство: Генеза й історичний розвиток. – Київ, 1998. – С. 119-126. – (Серія: «Грушевськіяна»); Гирич І. Засновник грушевськознавства / І. Гирич // Винар Л. М. Грушевський: історик і будівничий нації. Статті і матеріали. – Нью-Йорк; Київ; Торонто, 1995. – С. 18-22.

¹⁰ Домбровський О. Грушевськіяна в «Українському Історикі» / О. Домбровський // Український історик. – 1973. – Ч. 3-4. – С. 29-37.

¹¹ Ковальський М. Теоретичне обґрунтування грушевськознавства / М. Ковальський, А. Атаманенко // Проблеми історії України. Факти, судження, пошуки. Міжвідомчий збірник наукових праць. – Київ, 2001. – С. 31-41.

¹² Марусик Т. Любомир Винар і грушевськознавство / Т. Марусик // Подвижник української історичної науки. – Чернівці, 1999. – С. 59-76.

¹³ Омельченко В. Проф. Л. Винар – ініціатор і промотор грушевськознавства / В. Омельченко // Свобода. – 1991. – 6 вересня.

¹⁴ Сакада Л. Діяльність істориків українського зарубіжжя в обороні імені М.С. Грушевського / Л. Сакада // Український історичний журнал. – 1996. – № 6. – С. 38-49.

¹⁵ Калакура Я. Теоретично-методологічні засади української історіографії (За працями проф. Любомира Винара) / Я. Калакура // На службі Клію: Збірник наукових праць на пошану Любомира Романа Винара з нагоди 50-ліття його наукової діяльності. – Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів, 2000. – С. 42-52.

¹⁶ Сакада Л. Любомир Винар як історик України та історіограф / Л. Сакада // На службі Клію... – С. 98-106.

¹⁷ Ковальський М. Внесок професора Любомира Винара в розробку проблеми «наукова історична школа» / М. Ковальський // Український історик. – 1997. – Ч. 1-4. – С. 40-46.

¹⁸ Степанков В. Проблеми козацтва та боротьби за незалежність України у творчості Любомира Винара / В. Степанков // Винар Л. Козацька Україна: Вибрані праці. – Київ; Львів; Нью-Йорк; Париж, 2003. – С. 11-80.

¹⁹ Яценюк Ф. Українське козацтво в дослідженнях Любомира Винара / Ф. Яценюк // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Чернівці: Рута, 2006. – Вип. 323/324: Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. – С. 22-27.

²⁰ Гром В. Хмельниччина на сторінках «Українського історика» / В. Гром, В. Цибульський // Український історик. – 1994. – Ч. 1-4. – С. 44-49.

²¹ Сергійчук В. Тема козацтва на сторінках «Українського історика» / В. Сергійчук // Український історик. – 1990. – Ч. 1-4. – С. 133.

²² Атаманенко А. Любомир Роман Винар як редактор «Українського історика» / А. Атаманенко // Український історик. – 2003. – Ч. 1-5. – С. 16-38.

²³ Добржанський О. Будівничий «Українського історика» / О. Добржанський // Науковий вісник Чернівецького державного університету: збірник наукових статей. – Чернівці: Рута, 2006. – Вип. 323/324. – С. 13-16; Його ж. Любомир Винар – головний редактор «Українського історика» // Подвижник української історичної науки. – Чернівці, 1999. – С. 51-58.

²⁴ Домбровський О. Науково-організаційна діяльність Л. Винара / О. Домбровський // Український історик. – 1981. – Ч.1-4. – С. 7-16; Його ж. Редакторська праця Любомира Винара // Свобода. – 1981. – 19 травня. – Ч. 93.

²⁵ Жуковський А. Любомир Винар – провідний історик і організатор українського наукового життя / А. Жуковський // Новий Шлях. – 1997. – 5 квітня. – Ч. 14. – С. 12-13.

«Українському історичному товариству» міститься в узагальнюючих працях, присвячених історії товариства²⁶ та журналу²⁷.

Доробок Л. Винара оцінений і сучасними українськими дослідниками, зокрема в працях з історії українського козацтва, розвитку друкарства, грушевськознавства, в яких науковці відзначають дослідження Л. Винара, та визначають його внесок в розробку досліджуваних ними питань.

Короткі біографічні дані про Л. Винара містяться в сучасній як українській, так і зарубіжній довідковій літературі, що свідчить про визнання його наукової та науково-організаційної діяльності в зарубіжному науковому світі.

Не зважаючи на наявність досить великої кількості публікацій, частина біографічних відомостей та важливі аспекти наукової та науково-організаційної роботи Л. Винара залишилися поза увагою дослідників. До сьогодні практично невідомою є діяльність вченого в американській науці, що становить один з важливих векторів його наукової та організаційної праці, не проаналізовано його доробок з української історії періоду Київської Русі та національно-визвольних змагань, поза увагою дослідників залишається значна частина історіографічних праць Л. Винара, зокрема з історії української історичної науки та англomовні дослідження з теоретичних проблем історіографії. Все це обумовлює потребу комплексного вивчення життя та діяльності Л. Винара та визначення його ролі у розвитку історичної науки в діаспорі.

У *другому параграфі «Джерельна база дослідження»* здійснено класифікацію джерел до наукової біографії Л. Винара. Архівні матеріали по темі зберігаються в архіві УІТ та відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. Джерелами для вивчення життя та наукової діяльності Л. Винара є:

1) нарративні джерела, зокрема наукові праці (опубліковані та неопубліковані) та редакторський доробок історика, матеріали преси; до цієї ж групи відносимо джерела особового походження: а) щоденник; б) автобіографічні праці вченого та його автобіографії, спогади про нього його сучасників, колег та співробітників; г) епістолярій (листи Л. Винара до колег, співробітників, ділова кореспонденція, приватне листування);

2) діловодні документи: а) матеріали діловодства навчальних закладів та наукових товариств (УВУ, УІТ, УВАН, Центру для вивчення етнічних публікацій та культурних інституцій, НТШ та ін.); б) офіційно-діловодні документи (атестати про закінчення ним

²⁶ Атаманенко А. Українське історичне товариство: ідеї, постаті, діяльність (1965-1991) / А. Атаманенко / Національний університет «Острозька академія», Інститут досліджень української діаспори, Українське історичне товариство. – Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2010. – 672 с.; Винар Л. Українське історичне товариство, 1965-2000: Статті і матеріали / Л. Винар / Авт. передмови, вступ. статті і наук. ред. Ю. Макар. – Чернівці: Прут, 2000. – 126 с.; Український історик: 40 років служіння науці, 1963-2003: Статті і матеріали / Ред. А. Атаманенко. – Нью-Йорк; Острог, 2003. – 421 с.

²⁷ Сакада Л. «Український історик»: генеза, тематика, постаті / Л. Сакада. – Нью-Йорк; Київ, 2003. – 324 с.

навчальних закладів, атестати про присвоєння йому наукових ступенів та вчених звань, різноманітна обліково-діловодна документація);

3) звукові та зображальні джерела: фото-, фоно- та відео документи;

4) біобібліографії праць вченого різних років. Виходячи з того, що в західній історіографії бібліографічні покажчики відносять до виду «secondary sources» (другорядні джерела), а також враховуючи специфіку біоісторіографічного дослідження, ці бібліографії класифікуємо як джерело.

Головним джерелом для створення біографії вченого є наукові праці (опубліковані і рукописні) Л. Винара. Аналіз творчої спадщини вченого дозволяє відтворити не лише особливості його наукових поглядів, але й прослідкувати процес формування як історика, відтворити еволюцію його наукових концепцій та світогляду.

Редакторський доробок Л. Винара становить окремий пласт джерел до вивчення його постаті. Він редагував видання товариства «Зарево», заснував та зредагував понад 12 серій книжкових та 5 – довідкових видань, очолює видавничу комісію УВАН у США. Л. Винар відомий як редактор двох наукових часописів – «Український історик» та «Ethnic Forum» («Етнічний форум»). Обидва видання відомі сьогодні на міжнародному рівні, як фахові видання в галузі історії, українознавства та етнічних студій.

Особливо цінними для вивчення постаті Л. Винара є джерела особового походження. Важливим біоісторіографічним джерелом є «Щоденник» (1950-1959 рр.). Особливу вагу мають опубліковані та неопубліковані спогади про вченого його сучасників, колег, співробітників, студентів та автобіографії різних років.

Найбільш чисельним пластом джерельних матеріалів є епістолярій. Значна частина листування Л. Винара опублікована в різних виданнях, зокрема в «УІ» та ювілейних збірниках. Хронологічно епістолярій Л. Винара охоплює період від початку 50-их до кінця 90-их рр. Він є дуже широким, інформативно багатим.

Серед документальних джерел, які в переважній більшості є неопублікованими, велику цінність мають матеріали діловодства УВУ, УІТ, УВАН, Центру для вивчення етнічних публікацій та культурних інституцій Кентського державного університету, НТШ та інших установ, з якими пов'язана діяльність Л. Винара.

Особливу цінність становлять офіційно-діловодні документи – періоду навчання Л. Винара в гімназії в м. Берхтесгаден, студентських років в УВУ, та пізнішого періоду – захисту докторської дисертації та габілітації в тому ж університеті.

Основний масив фотодокументів зберігається в приватному архіві Л. Винара в Кенті. Усі фотодокументи можна умовно поділити на родинні або неофіційні (фотографії членів родини, дитячі, шкільні) та ділові або офіційні (ілюструють його науково-організаційну

діяльність). Значна частина фотографій різних років підготовлена А. Атаманенко та опублікована в бібліографічному покажчику Л. Винара, що вийшов друком в 2007 році.

В архіві УІТ зберігається також значна частина фоно- та відео документів, у формі записів наукових конференцій, конгресів, зустрічей, круглих столів, що відбувалися як в діаспорі, так і в Україні.

Отже, джерела до біографії Л. Винара є численними та різноманітними. Головним джерелом для вивчення постаті вченого є, звичайно, його наукові праці, крім того, джерела особового походження, документи українських наукових установ в діаспорі, епістолярій та ін. Ґрунтовний аналіз цих джерел дозволяє робити ряд доповнень до біографії Л. Винара та скласти уявлення про вченого як особистість.

У **другому розділі «Життєвий і творчий шлях Л. Винара»**, який складається з трьох параграфів, розкрито процес формування світогляду історика, становлення його як вченого, охарактеризовано головні етапи життя й діяльності.

У *першому параграфі «Формування світогляду та становлення історика»* встановлено, що дитинство і юність Л. Винара припадають на період важких життєвих обставин, в яких опинилася його родина в зв'язку з еміграцією. Родинна атмосфера поваги до історичного минулого, життя та навчання в таборах для переміщених осіб в Німеччині (Ді-Пі табори) з їх особливим мікрокліматом та національною ідеєю, а пізніше студентські роки в УВУ (вивчав історію та літературу) та Мюнхенському університеті (вивчав політичні та суспільні науки) мали істотний вплив на формування світогляду майбутнього вченого. Вагому роль в становленні Л. Винара як особистості відіграла його участь у Пласті та Товаристві національного солідаризму «Зарево», при якому діяла Літературна та Історична комісії, очолювані Л. Винарем. Саме на цей час припадає його перша організаційна та редакторська праця, спроби в публіцистиці та літературі, в цей період Л. Винар утверджується в думці присвятити себе науці. На поч. 50-их років Л. Винар переїжджає до США, де продовжує навчання та активну громадську діяльність. Таким чином, 50-ті роки – це час становлення Л. Винара як особистості та початок його науково-організаційної та дослідницької діяльності.

У *другому параграфі «Л. Винар – організатор науки»* визначено, що з початку 60-их років наукова та організаційна діяльність Л. Винара розходиться на два основних вектори: діяльність в українських наукових установах діаспори та активна співпраця і організаторська робота в американському науковому житті. В свою чергу, кожен з векторів характеризується певними конкретними напрямками діяльності вченого. Доведено, що найбільш плідним періодом в американському науковому житті стали для Л. Винара 70-80-ті р. – це період потужного кар'єрного зросту не лише в рамках праці в американських університетах, але й загальноакадемічного американського наукового

світу. Він стає визнаним фахівцем в галузі бібліографії та етнічних студій, а його організаційна діяльність в Центрі для вивчення етнічних публікацій та культурних інституцій Кентського державного університету, а також редакторська праця в журналі «Ethnic Forum» дали Л. Винару можливість здобути високий авторитет в американському науковому житті.

Активна діяльність вченого в українському науковому світі починається від 60-их років і триває до сьогодні. Він є одним із організаторів створення та ідейним натхненником низки українських наукових товариств – Українського бібліологічного інституту, Українського генеалогічного та геральдичного товариства, Українсько-американської асоціації українських професорів тощо. Справою усього життя вченого стало УІТ та редакторська праця в журналі «Український історик». Л. Винар – активний учасник в діяльності УВАН та НТШ. Головування в Світовій науковій раді дало вченому можливість впливати на координування діяльності українських наукових установ, в яких він співпрацював та залучити до співпраці інші наукові товариства діаспори, а згодом і України.

У *третьому параграфі «Участь у творенні соборної української історичної науки»* відтворено діяльність вченого від 90-их років до сьогодні. Цей період відзначається великою кількістю успішно реалізованих проєктів, здійснених спільно з українськими науковими установами діаспори та України. Творчість Л. Винара визнана та високо оцінена колегами з України, а співпраця з українськими вченим та науковими установами продовжується і до наших днів.

У *третьому розділі «Дослідження Л. Винаром історії України»*, який складається з чотирьох параграфів, здійснено аналіз наукових праць вченого, присвячених різним періодам української історії, подано їх характеристику, визначено вузлові проблеми досліджень. Характерною рисою Л. Винара як історика є скрупульозне ставлення до джерел. Тематика історичних досліджень вченого широка та різноманітна. Середньовічна історія України, доба козаччини, нова та новітня історія входили в коло наукових зацікавлень дослідника. На сьогодні Л. Винар найбільш відомий в першу чергу як історик українського козацтва, однак інші історичні праці вченого є не менш важливими.

У *першому параграфі «Історія та культурний розвиток Київської Русі»* проаналізовано праці Л. Винара з періоду середньовічної історії України. Не зважаючи на те, що доробок Л. Винара з цього періоду складають лише декілька статей, однак аналіз їх змісту дозволяє стверджувати, що вченим було порушено ряд важливих питань історичного та культурного розвитку Київської держави. Він детально вивчив документ, що відноситься до періоду князювання Володимира Великого, вказавши на неточності у працях своїх попередників та невиправдане нехтування цим джерелом серед сучасних

дослідників. Вчений також детально розглянув історію становлення та розвитку української писемності, висловив власні міркування щодо дискусійних питань – існування бібліотеки та Академії Ярослава Мудрого тощо.

В *другому параграфі «Історія українського козацтва – ключова тема в історичному доробку вченого»* здійснено детальний аналіз праць Л. Винара з історії українського козацтва. Ця тема є центральною ділянкою наукового дослідження Л. Винара. Свою увагу він присвятив вивченню розвитку і ранньої діяльності козащини в XVI ст. Л. Винар одним із перших дослідив міжнародну політику козаків та довів, що їх молдавські походи склали один з її аспектів і були природною експансією українського населення, результатом чого мало бути створення козацько-молдавської держави. Низку досліджень він присвятив вивченню участі козацтва в державному будівництві XVII і XVIII ст. Важливим внеском Л. Винара в розробку цієї теми є створення схеми періодизації історії українського козацтва. Л. Винар досліджував діяльність провідних діячів українського козацтва: С. Наливайка, М. Кривоноса, І. Підкови, Б. Хмельницького, Д. Вишневецького, А. Войнаровського, І. Мазепи та ін. Створені ним історичні біографії до сьогодні залишаються основою для вивчення постатей українських козацьких лідерів.

У *третьому параграфі «Дослідження з історії друкарства та культурного розвитку українських земель у XVI-XVII ст.»* проаналізовано дослідження Л. Винара з історії українського книгодрукування. Ця тема зацікавила дослідника під час навчання в Western Reserve University. Темою його магістерської дисертації стала історія раннього українського друкарства і згодом вона стала першою опублікованою англomовною працею з цієї тематики. Серед ключових проблем, які розкриває дослідник, є доведення існування в Україні дофедорівського книгодрукування. У своїй праці на основі недоступних для вчених з України джерел Л. Винар висловив найпереконливіші на той час версії щодо існування та розвитку дофедорівського книгодрукування в Україні, систематизував його історію та створив періодизацію.

Четвертий параграф «Проблеми історії української революції 1917-1921 рр. у працях Л. Винара» присвячений аналізу публікацій вченого, з періоду українських визвольних змагань поч. XX ст. На ранньому етапі своєї творчості Л. Винар намагався з'ясувати причини їх поразки. Одну зі своїх публікацій він присвятив дослідженню махновського руху в Україні і висловив своє негативне ставлення до нього. Частину своїх статей Л. Винар присвятив діяльності Центральної ради. Вивчення цього періоду здійснювалось Л. Винаром в контексті дослідження постаті М. Грушевського. Основною ідеєю дослідника при аналізі діяльності Центральної ради є, насамперед, твердження, що Українська народна республіка відновила державність українського народу і була природним продовженням історичного державного процесу, починаючи від Київської Русі.

Політичну діяльність М. Грушевського Л. Винар вважає визначальною у процесі державного будівництва 1917-18 рр., а проголошення Четвертого універсалу – ключовою подією цього періоду.

Таким чином, в працях з історії України Л. Винар порушив актуальні та маловивчені питання та, на основі солідної джерельної бази, детально їх дослідив. Результати досліджень Л. Винара з різних періодів історії України складають на сьогодні важливу частину української історіографії та можуть використовуватись дослідниками у подальшій розробці актуальних питань нашої історії.

Четвертий розділ «Внесок Л. Винара у розвиток української історіографії», який складається з чотирьох параграфів, присвячений аналізу історіографічних праць вченого. Встановлено, що історіографія займає важливе місце в його науковому доробку.

В *першому параграфі «Дослідження з теоретико-методологічних проблем історіографії»* розкрито внесок Л. Винара в розробку теоретико-методологічних питань історіографії. Вчений дав визначення понять «українська історіографія», «історіософія», «методологія історіографії», розробив власний підхід до вирішення питання об'єктивної інтерпретації історичних фактів, дав трактування поняття історичного процесу та ролі особи в історії, окремо дослідив, проаналізував історичну схему М. Грушевського та висловив переконання про необхідність її використання як основи історичного дослідження, наголосив на проблемі термінології східноєвропейської історії в західній історіографії та необхідності її узгодження в англійській літературі. Л. Винар дав оцінку розвитку української історіографії в радянській Україні та на Заході, вперше в історіографії запропонував її періодизацію, констатував її кризовий стан та висловив пропозиції щодо його подолання.

В *другому параграфі «Розробка теоретичних проблем грушевськознавства»* розкрито роль Л. Винара в заснуванні та теоретичному обґрунтуванні грушевськознавства. Праця Л. Винара, присвячена дослідженню життя і діяльності М. Грушевського, становить одну з ключових частин його багатогранної творчості. Він був зачинателем систематичного вивчення окремих періодів, громадсько-політичної й наукової діяльності М. Грушевського, створив історіографічні нариси про творчість історика, проаналізував і опублікував велику кількість архівних матеріалів, видав історичну бібліографію видатного українського історика. Л. Винар дав власне визначення термінів «народництво» і «державництво» в українській історіографії, наголосивши на еволюційному розвитку цих двох понять, теоретично обґрунтував поняття «історична школа» та підкреслив еволюційний характер зародження і розвитку шкіл української наукової історіографії. Він сформулював і теоретично обґрунтував саме поняття грушевськознавства, як нової галузі науки, що базується на своїй дисциплінарній

структурі, методології наукового дослідження і джерельній базі, яка постійно збагачується.

Третій параграф «Персоналії в доробку вченого», присвячений аналізу біоісторіографічних праць Л. Винара, які складають важливу частину його наукової творчості. Він є автором близько 35 наукових статей та монографічних досліджень, присвячених його сучасникам – здебільшого українським історикам зарубіжжя. При написанні біографічних досліджень автор використав великий масив різних джерел, зокрема листи, спогади, щоденники, а також автобіографії самих діячів, крім того, Л. Винар використовував власні спогади, оскільки із більшістю вчених, про яких писав, був знайомий особисто. З одного боку це говорить про певний елемент суб'єктивності його праць, але одночасно це є й їх характерною ознакою. До сьогоднішнього дня Л. Винар вважається найавторитетнішим дослідником життя і творчості О. Оглоблина. Дослідження вченого, присвячені Д. Дорошенку, Є. Онацькому, Н. Полонській-Василенко, О. Кандибі (Ольжичу), Ю. Бачинському, В. Омельченку, Л. Биковському, М. Ждану та ін., до сьогодні є важливими та актуальними не лише з історіографічної точки зору, але й являють собою цінний джерельний матеріал до подальшого ґрунтовного вивчення постатей цих видатних українських вчених діаспори.

В *четвертому параграфі «Рецензії як вид наукової творчості Л. Винара»* проаналізовано рецензійні публікації Л. Винара, тематика яких є дуже різноманітною. В більшості своїх рецензійних публікацій дослідник намагався відтворити не лише зміст та структуру видання, але висловити критичні зауваження щодо змісту рецензованої праці. За роки своєї наукової діяльності Л. Винар опублікував 286 рецензій, які можна згрупувати за різними критеріями та класифікувати відповідно до різновидів рецензійних публікацій. Опрацювання рецензійних заміток Л. Винара дає змогу проаналізувати не лише його світогляд, сферу наукових зацікавлень у різні періоди життя та діяльності, але й умови дослідницької праці, зокрема, доступність закордонних та радянських, а пізніше українських видань його ставлення до них тощо.

Дослідження наукової проблеми дало підґрунтя для низки **висновків**.

Проведений аналіз історіографії проблеми свідчить, що дослідження біографії та наукової діяльності Л. Винара можна умовно поділити на спеціальні, які висвітлюють життєвий та творчий шлях вченого, статті, присвячені аналізу певного конкретного напрямку наукової чи науково-організаційної діяльності вченого та праці загального характеру, присвячені різним питанням історії та історіографії, в яких аналізується науковий доробок Л. Винара. Втім, важливі аспекти наукової діяльності Л. Винара (праці з середньовічної історії України, культурного розвитку українських земель в XVI-XVII ст., бібліографічні дослідження та праці з етнічних студій) та організаційної діяльності

(викладацька та науково-організаційна діяльність в американських університетах, американських та українських наукових установах) досі залишалися недостатньо вивченими або й недослідженими.

- встановлено, що джерельна база дослідження є достатньо репрезентативною для здійснення комплексного наукового дослідження життя й діяльності вченого і представлена значною кількістю опублікованих та неопублікованих документів, а також його праць, що використовувалися як історіографічні джерела. Ґрунтовний аналіз джерел дозволив зробити ряд доповнень до наукової біографії Л. Винара та визначити погляди вченого на ряд проблем історії України та історіографії.

- запропоновано періодизацію життя і діяльності Л. Винара, критерієм якої є якісні зміни в житті вченого. Доведено, що серед факторів, які вплинули на формування та становлення Л. Винара як історика, найважливішими були: родинна атмосфера поваги та любові до рідної історії та культури; навчання у Львівській та Берхтесгаденській гімназіях з особливим мікрокліматом та національним вихованням; навчання в УВУ, де на той час викладали відомі українські вчені, в Мюнхенському університеті Максиміліана Людвіґа, де він відвідував лекції відомих європейських дослідників, у Western Reserve університеті у Клівленді, де слухав лекції провідних американських бібліографів та істориків книги. Таким чином, світогляд вченого формували ідеї української історіографічної традиції в поєднанні зі добутками західноєвропейської та американської науки.

- з'ясовано, що з початку 60-их років у науковій та науково-організаційній діяльності Л. Винара чітко виокремлюються два вектори – американський та український. Як український вчений, Л. Винар є автором численних наукових досліджень різних проблеми української історії та історіографії, ініціатором створення та активним діячем ряду українських наукових установ та організацій. В американській науці Л. Винар відомий як бібліограф, фахівець з етнічних та славістичних досліджень. Є засновником та багатолітнім директором Центру для вивчення етнічних публікацій та культурних інституцій Кентського державного університету та засновником і редактором англomовного фахового журналу «Ethnic Forum», брав активну участь в діяльності американських наукових установ. З початком 90-их років Л. Винар налагодив плідну співпрацю з науковими установами в Україні.

- доведено, що історичні праці вченого охоплюють різні періоди з історії України: давньоруський період, добу козаччини, українські національно-визвольні змагання в 1917-1918 рр. Окремий напрям досліджень Л. Винара – вивчення історії українського книгодрукування. Важливо, що у своїх працях вчений звертав увагу на маловивчені або ж дискусійні питання.

- встановлено, що в працях з історії козацтва Л. Винар запропонував власну періодизацію історії козацтва, довів, що українські козаки виступали суб'єктом міжнародних відносин, охарактеризував генезу та розвиток реєстрового козацтва та його ролі у формуванні окремої верстви українського суспільства. В біографічних розвідках, присвячених відомим козацьким лідерам, дослідник уточнив та з'ясував ряд спірних питань в біографіях відомих ватажків козацтва. Висловлені дослідником гіпотези ще в кін. 50-их–60-их роках були позитивно оцінені як в українській, так і зарубіжній історіографії.

- з'ясовано, що в праці з історії друкарства Л. Винар довів існування дофедорівського книгодрукування в Україні. Досі маловідомими в Україні є праці Л. Винара про культурний розвиток українських земель періоду Київської Русі, зокрема його погляди щодо української писемності та освіти того часу. Період українських національно-визвольних змагань 1917-1920 рр. Л. Винар характеризує в основному з точки зору діяльності М. Грушевського та законодавчої політики Української Центральної Ради.

- аналіз наукового доробку вченого продемонстрував, що праці Л. Винара з історіографії охоплюють теоретичне обґрунтування понятійного апарату історіографії та історії України, дослідження розвитку української історіографії в радянській Україні та діаспорі, розробку теоретичних засад грушевськознавства як окремої галузі науки, дослідження біографій та наукового доробку українських вчених діаспори, рецензійні праці. В історіографічних працях Л. Винар поєднав традиції та методологію української та західної історіографії, що уможливило створення узагальнюючих досліджень про розвиток української історичної науки в радянській Україні та діаспорі, дало підстави для теоретичного пояснення історіографічної термінології та основних дискусійних понять української історіографії.

- значну частину історіографічного доробку вченого становлять персональні публікації, частина яких до сьогодні залишаються єдиними біоісторіографічними розвідками про українських зарубіжних вчених.

- Л. Винар є автором близько 485 рецензій та оглядів, які охоплюють найрізноманітніші проблеми української історії, історіографії, бібліотекознавства, етнічні студії, бібліографію тощо.

- вагомим і загально визнаним в українській науці є внесок Л. Винара в дослідження життя і діяльності М. Грушевського. Л. Винар запропонував теоретичне обґрунтування грушевськознавства як окремої наукової галузі, що базується на своїй дисциплінарній структурі, методології наукового дослідження і джерельній базі, яка постійно збагачується.

Отже, комплексне дослідження наукової діяльності та доробку відомого представника української зарубіжної історіографії Л. Р. Винара доводить, що завдяки високій якості наукових досліджень, багатолітньому редагуванню єдиного в діаспорі фахового історичного журналу «Український історик», активній діяльності в межах наукових установ діаспори, його внесок у розвиток української історичної науки є багатограним і визначає провідне місце вченого в українському історіографічному процесі другої половини ХХ ст.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях:

1. Хеленюк А. Персональні дослідження в творчості Любомира Винара / А. Хеленюк // Наукові записки. Серія: «Історичні науки». – Острог, 2007. – Вип. 8. – С. 140-161.
2. Хеленюк А. Грушевськознавство в творчості Л. Винара / А. Хеленюк // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2008. – Вип. 22. – С. 231-236.
3. Хеленюк А. Показчик книжкових видань проф. Л. Винара та книг і журналів за його редакцією (1958-2007) / А. Хеленюк // Український історик – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Острог; Париж, 2007-2008. – Ч. 3-4. – С. 402-422.
4. Хеленюк А. Постаті українських істориків в творчості Л. Винара / А. Хеленюк // Наукові записки. Серія: «Історичні науки». – Острог, 2007. – Вип. 9. – С. 145-160.
5. Хеленюк А. Микола Павлович Ковальський та Любомир Винар (до питання взаємовідносин двох вчених) / А. Хеленюк // Наукові записки. Серія: «Історичні науки». – Острог, 2007. – Вип. 12. – С. 44-62.
6. Хеленюк А. Історичні біографії козацьких лідерів в творчості проф. Л. Винара / А. Хеленюк // Наукові записки. Серія: «Історичні науки». – Острог, 2009. – Вип. 14. – С. 300-317.
7. Хеленюк А. Джерела до наукової біографії проф. Любомира Винара / А. Хеленюк // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя: ЗНУ, 2009. – Вип. XXVII. – С. 357-366.
8. Хеленюк А. Колекція проф. Л. Винара в НаУОА як джерело до вивчення світогляду вченого / А. Хеленюк // Наукові записки. Серія: «Історичні науки». – Острог, 2008. – Вип. 11. – С. 222-234.
9. Хеленюк А. Професор Любомир Винар як редактор журналу «Ethnic Forum» / А. Хеленюк // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник

наукових праць: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 16. – Рівне, 2009. – С. 287-290.

Публікації, які додатково відображають результати дослідження:

10. Хеленюк А. Вчений-українець Любомир Винар як фундатор етнічних досліджень в США / А. Хеленюк // Поведінкові типи в українському соціокультурному середовищі: історичний досвід та аналіз тенденцій. Збірник наукових праць за результатами міжнародної наукової конференції. – Київ, 2007. – С. 81-88.
11. Хеленюк А. Покликання – історія (До 75-ліття від дня народження Любомира Романа Винара) / А. Хеленюк // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze*. – Warszawa, 2008. – Ч. 25-26. – С. 418-429 (В співавторстві з А. Атаманенко)
12. Хеленюк А. Острог в творчості та науково-організаційній діяльності проф. Л. Винара / А. Хеленюк // *Острозький краєзнавчий збірник*. – Острог, 2008. – Вип. 3. – С. 205-216.
13. Хеленюк А. Роль Українського Історичного Товариства та його президента Л. Винара в створенні позитивного образу України у світі / А. Хеленюк // *Українознавчий альманах. Український образ світу особливість у світовому контексті*. – Київ, 2009. – Вип. I. – С. 212-216.
14. Хеленюк А. Історіографічна термінологія в творчості Любомира Винара / А. Хеленюк // *Тези доповідей конгресу «Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті»*. – Львів, 2008. – С. 79-82.
15. Хеленюк А. Постаті козацьких лідерів в творчості Л. Винара / А. Хеленюк // *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих дослідників, аспірантів, здобувачів, магістрантів*. – Рівне, 2008. – С.266-271.
16. Хеленюк А. Вісті УВАН у США. Ред. О. Домбровський. Т. 4. Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США, 2007, 283 с. [Рец.] / А. Хеленюк // *Український історик* – Нью-Йорк; Торонто; Київ; Львів; Острог; Париж, 2007-2008. – Ч. 3-4. – С. 336-338.
17. Матеріали до історії Світової Наукової Ради при Світовому Конгресі Українців / Ред. Любомир Винар, Алла Атаманенко. Упорядник Анастасія Хеленюк. – Нью-Йорк; Торонто; Острог: Світова Наукова Рада при Світовому Конгресі Українців, Українське Історичне Товариство, Інститут дослідження української діаспори Національного університету «Острозька академія», 2009. – 390 с.

АНОТАЦІЯ

Хеленюк А.А. Любомир Винар як дослідник української історії та історіографії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. – Інститут української історіографії і джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – Київ, 2011.

У дисертації вперше комплексно досліджується життя та наукова діяльність відомого українського дослідника з США Л. Винара. В праці створено періодизацію життя та наукової діяльності вченого. Встановлено, що в сферу наукових зацікавлень дослідника входили різні періоди та історії України: давньоруська доба, історія козаччини та біографії визначних козацьких ватажків, культурний розвиток українських земель ранньомодерної доби, національно-визвольні змагання 1917-1921 рр. Л. Винар досліджував теоретичні аспекти розвитку української та світової історіографії, є автором низки персональних досліджень, став засновником наукового грушевськознавства.

В роботі дано оцінку науково-організаційної діяльності Л. Винара в українських та зарубіжних наукових установах та внеску вченого в розвиток української та світової науки.

Ключові слова: Любомир Винар, історія України, козаччина, історіографія, грушевськознавство, українські наукові установи діаспори, Українське історичне товариство, журнал «Український історик».

АННОТАЦИЯ

Хеленюк А.А. Любомир Вынар как исследователь украинской истории и историографии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.06 – историография, источниковедение и специальные исторические дисциплины. – Институт украинской археографии и источниковедения им. М.С. Грушевского НАН Украины. – Киев, 2011.

Диссертация посвящена изучению жизни и деятельности украинского историка из США Любомира Винара и является первым в украинской историографии комплексным исследованием его биографии и научной деятельности. В диссертационной работе на основе анализа историографии и биоисториографических источников определены основные направления изучения его жизни и творчества, обобщены известные и малоизвестные факты биографии ученого.

Исследован исторический период, на который приходится детство и юношеские годы будущего учёного. Доказано, что на становление его личности повлияла особенная

атмосфера ДиПи лагерей и участие Вынара в молодёжных общественных организациях. Важную роль в его развитии сыграло обучение в Мюнхенском и Украинском Вольном университетах. Уже с начала 60-ых годов он получает признание как в украинском, так и американском научном мире. В работе проанализировано оба вектора научно-организационной деятельности учёного – украинский и американский. Доказано, что благодаря настойчивому труду, ему удалось достичь признания в американском учёном мире, как одному из лучших специалистов в этнических исследованиях и научной библиографии. Он был инициатором основания ряда научных учреждений при американских университетах, участвовал во многих международных организациях, определённое время возглавлял их. Особую роль сыграл Л. Вынар в создании и работе Центра по изучению этнических публикаций и культурных институций, а также был редактором научного журнала «Ethnic Forum». Л. Вынар – авторитетный учёный в украинской науке. В диссертации отображён весь процесс становления Л. Вынара как украинского учёного, проанализирована его деятельность в украинских научных учреждениях и организациях диаспоры, а позже – Украины. Доказан существенный вклад учёного в развитие украинской исторической науки за рубежом, благодаря его активной научно-организационной деятельности. В диссертации исследованы и проанализированы научные труды Л. Вынара. На основе комплексного анализа значительного количества работ ученого сделано вывод о широком диапазоне его научных интересов. Главным направлением его исторических исследований была история украинского казачества. В кругу его научных интересов также средневековая история Украины, период национально-освободительного движения начала XX века, история украинского книгопечатания.

Выяснено, что другим важным направлением творчества учёного являются труды по историографии, которые охватывают теоретическое обоснование понятийного аппарата историографии, исследования развития украинской историографии в советской Украине и диаспоре, исследования биографий и научных трудов украинских ученых диаспоры, рецензии учёного. Ценность его историографических трудов заключается прежде всего в том, что он сумел соединить традиции и методологию украинской и западной историографии. Л. Вынар по праву считается основателем отдельной отрасли науки – грушевсковедения. Созданная им методология обосновывает все направления изучения биографии, творчества, деятельности и эпохи М. Грушевского.

Анализ деятельности и творчества Л. Вынара позволил прийти к выводу, что он был активным участником научных учреждений и организаций как в украинском, так и зарубежном учёном мире. Его научные труды стали важным дополнением в украинской

историографии и являются ценным образцом развития украинской исторической науки за рубежом.

Ключевые слова: Любомир Вынар, история Украины, казачество, историография, грушевсковедение, украинские научные учреждения диаспоры, Украинское историческое общество, журнал «Украинский историк».

SUMMARY

Kheleniuk A. A. Lubomyr Wynar as a researcher of Ukrainian history and historiography. – Manuscript.

The dissertation to gain the degree of Candidate of History: specialization 07.00.06 – Historiography, Source Study and Special Historical Disciplines. – M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Science of National Academy of Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2011.

This dissertation is the first complex analysis of life and scholarly work of L. Wynar, the famous Ukrainian-American Historian. Medieval history of Ukraine, the Cossack era, modern Ukrainian history, history of book printing, methodology of historiography, Hrushevskyj studies and the personality theme have been subjects of Wynar's research. The scholar's activity in Shevchenko Scientific Society, Ukrainian Free Academy of Science and Arts in the USA, Ukrainian Historical Association, World Scholarly Council have contributed enormously to the development of the historical science in general. Wynar is also known in American science as a researcher of ethnic studies and bibliography.

Keywords: History of Ukraine, historiography, Hrushevskyj studies, Ukrainian Historical Association, World Scholarly Council, biohistoriography.